Sari Kanervo
Maahanmuuttajakoordinaattori
Turun kaupunki
Konsernihallinto
Yliopistonkatu 27 a, 20100 Turku
sari.kanervo@turku.fi

Jokainen maahanmuuttaja tarvitsee kotoutuakseen oman polkunsa omine painotuksineen sekä verkostoja ympäröivään yhteiskuntaan työllistyäkseen ja voidakseen hyvin

Valiokunta on pyytänyt asiantuntijapuheenvuoroa maahanmuuttajien kotouttamisen onnistumista työllistymisen näkökulmasta ja mikä on näkemyksenne mukaan tärkein toimenpide, jolla edistetään maahanmuuttajien työllistymistä ja työelämävalmiuksia samalla edistäen maahanmuuttajien kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Lisäksi valiokunta on pyytänyt, että asiantuntijapuheenvuorossa mahdollisuuksien mukaan arvioitaisiin edellä mainittuja toimenpiteitä myös kustannustehokkuuden ja kustannusvaikuttavuuden näkökulmista.

Kuinka arvioitte maahanmuuttajien kotouttamisen onnistumista työllistymisen näkökulmasta?

Kotoutumisen onnistumisen arviointi puhtaasti työllistymisen näkökulmasta on haasteellista eikä edes aina mielekästä, sillä sinänsä työllistyminen ei yksin kerro itse kotoutumisen onnistumisesta. Iso osa maahanmuuttajista muuttaa maahan työperäisesti, jolloin jos onnistuminen mitataan heidänkin osaltaan työllistymisen näkökulmasta, onnistuminen lähenee 100 %. Pakolaistaustaisilla maahanmuuttajilla työelämään pääsy voi viedä vuosia ja kaikilla, esimerkiksi ikääntyneillä, se ei voi edes olla tavoitteena.

Kotoutuminen on siis myös paljon muuta kuin työllistyminen. Se on mm. riittävää kielitaitoa, osallisuutta yhteiskuntaan ja työelämään, terveyttä ja hyvinvointia, mielekästä vapaa-aikaa sekä yhdenvertaisuutta muiden maassa asuvien kanssa. Tehtyjen tutkimusten mukaan maahanmuuttajien terveys ja hyvinvointi on heikommalla tasolla kuin kantaväestön. Myös elinolot olivat vaatimattomampia kuin koko väestössä.

Maahanmuuttajien kotoutumisen ja hyvinvoinnin kannalta työllisyysasteen nostaminen on kuitenkin erityisen tärkeä tavoite, koska se auttaa kohentamaan myös taloudellista asemaa, elinoloja ja hyvinvointia. Työllistymisen kannalta kotoutumisen edistämispalveluissa tulee panostaa kielenopetuksen, ammatti- tai muuhun koulutuksen lisäksi myös työkyvyn ja terveyden kohentamiseen sekä osallisuuden ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukemiseen. Maahanmuuttajan kotoutumiseen vaikuttaa hänen oman toimintansa ja kotouttamistoimien lisäksi myös ympäröivän yhteiskunnan asenne ja kantaväestön toiminta.

Kotouttamisen onnistumisen haasteita ovat mm.:

- Liian pitkät ja joustamattomat kotoutumispolut, varsinkin pakolaistaustaisilla.
- Pirstaloitunut kotoutumispalvelujen tuotanto vaatii suurta koko kentän tuntemusta asiakasohjauksessa ja neuvonnassa.
- Pidempään maassa olleiden työttömien maahanmuuttajien ohjautuminen palvelusta tai toimenpiteestä toiseen, eikä avoimille työmarkkinoille
- Maahanmuuttajan osaamisen tunnistamiseen ja tunnustaminen vaatii tehokkaammat työkalut kaikille tasoille (yleissivistys ja kielitaito, ATK-taidot, ammattiosaaminen, tutkintojen tunnustaminen ja rinnastaminen jne.).
- Tietojen siirto kotoutujasta toimijalta toiselle on hankalaa
- Korkeammin koulutetut maahanmuuttajat eivät saa koulutustaan vastaavaa työtä.
- On olemassa vähän kotoutumispalveluja työperäiselle maahanmuuttajille (ja heidän perheilleen), jolloin kotoutuminen ja yhteiskuntaan integroituminen on heikkoa, siksi myös työssä oleville on luotava mahdollisuuksia omaehtoiseen kielen ja kulttuurin oppimiseen.
- Työllistyminen alalle, jolle voi työllistyä omalla äidinkielellään tai riittävällä englanninkielellä, mutta töiden loputtua maahanmuuttaja palautuu kotoutumisnäkökulmasta lähtöruutuun.
- Maahanmuuttajilta puuttuu riittävästi työllistymistä edistävien verkostoja.
- Työelämän asenteet ja ennakkoluulot

Mikä on näkemyksenne mukaan tärkein toimenpide, jolla edistetään maahanmuuttajien työllistymistä ja työelämävalmiuksia samalla edistäen maahanmuuttajien kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan?

Tärkein toimenpide, jolla edistetään maahanmuuttajien työllistymistä ja työelämävalmiuksia, on luoda hänelle henkilökohtainen, tavoitteellinen ja joustava kotoutumispolku, jonka toteutukseen kannustetaan ja annetaan riittävä tuki.

Polun suunnittelussa on otettava huomioon maahanmuuttajan osaaminen ja elämäntilanne kokonaisvaltaisesti. Osaamista tunnistetaan mm. alkukartoituksella, tutkintoja rinnastamalla ja huomioimalla työkokemus, joka todistusten puuttuessa voidaan mitata erilaisten kokeiden ja työnäyttöjen avulla. Taustan ja tunnistetun osaamisen ja osaamisvajeen perusteella yhdessä maahanmuuttajan itsensä kanssa räätälöidään mahdollisemman joustava kotoutumispolku yhteiskunnan, elinkeinoelämän ja maahanmuuttajan oman elämänhallinnan tarpeisiin. Kielenopetuksen lisäksi maahanmuuttajan tietoutta suomalaisen työelämän säännöistä lisätään sekä hänelle mahdollistetaan tutustuminen työelämään työharjoittelun, työkokeilun tai muiden toimien kautta. Kotoutumispolun varrella maahanmuuttajan omaa aktiivisuutta kannustetaan ja hänelle annetaan riittävä tuki polun kulkemisessa. Monipuolisten kotouttamispalvelujen tuottamiseksi tehdään laajaa ja koordinoitua verkostoyhteistyötä viranomaisten, oppilaitosten, kolmannen sektorin ja elinkeinoelämän kesken.

Turussa henkilökohtaisempaan kotoutumispolkua on kokeiltu ja kehitetty voimakkaasti Turun ammattiinstituutissa ja erilaisin hankkein. Hankkeiden kautta on kehitetty ja tuotettu mm. digitaalista ja muuta materiaalia kielen- ja ammatinoppimiseen sekä kehitetty S2- ja ammatillisen opettajan yhteistyötä, perehdytystä sekä mentorointia ja ohjausta oppilaitoksissa ja työpaikoilla. Erilaisia kotouttamispalvelujen malleja eri kohderyhmille on kokeiltu ja tuotettu myös muissa hankkeissa ja osana peruspalveluita. Alueen positiivinen rakennemuutos ja työvoiman tarve on tarjonnut myös paremmat mahdollisuudet yhteistyöhön elinkeinoelämän kanssa ja mahdollistanut kotouttamistoimien toteuttamista myös työpaikoilla.

Materiaalin voi tutustua Sanoitta tekoihin –sivulta, joka tarjoaa tukea, tietoa ja materiaaleja maahanmuuttajataustaisten parissa työskenteleville opettajille ja työelämän edustajille. Lisäksi sivustolta löytyy materiaaleja oppisopimuskoulutukseen ja osaamisen tunnistamiseen.

Maahanmuuttajan kotoutumiseen vaikuttaa hänen oman toimintansa ja kotouttamistoimien lisäksi myös ympäröivän yhteiskunnan asenne, joten suvaitsevaisuutta sekä yhteiskunnan ja elinkeinoelämän kykyä monimuotoisuuden hallintaan pitää lisätä. Maahanmuuttajien ja kantaväestön kohtaamiseen on pyritty järjestämään erilaisia mahdollisuuksia niin oppilaitoksissa, työssä kuin vapaa-aikanakin. Lisäksi Turussa käynnistettiin laajassa verkostoyhteistyössä elinkeinoelämälle suunnattu Vain sisältö ratkaisee -kampanja maahanmuuttajien töihin pääsyn tukemiseksi. Lisätietoa kampanjasta löytyy töissätäällä.fi –sivulta.

Arvio edellä mainittuja toimenpiteitä myös kustannustehokkuuden ja kustannusvaikuttavuuden näkökulmista:

Kotouttamistoimien järjestäminen vaatii aina sekä taloudellisia että henkilöresursseja. Mitä enemmän ko. palveluja voidaan tuottaa osana olemassa olevia rakenteita ja peruspalveluja, sitä kustannustehokkaampaa toiminta on. Kuvatun polun räätälöinti ja päivitys voidaan toteuttaa mm. kotoutumissuunnitelmien ja oppimissuunnitelmien (HOJKS:en) kautta.

Joustavan kotoutumispolun kustannusvaikutukset ovat näkyneet kustannussäästöinä kotoutumispolkujen lyhennyttyä sekä työttömyyden vähennyttyä. Työtavalla on voitu myös ehkäistä ”ajautumista väärälle alalle” koulutusten keskeytymisiä ja syrjäytymistä, mikä tulee yhteiskunnalle hyvin kalliiksi.